

RĂUL CAUZAT DE IMPOZITAREA NEOFICIALĂ ESTE INCOMPARABIL MAI MARE DECÂT SE CREDE!

1. Cat de raspadit ar fi fenomenul platilor neoficiale in interiorul AP si APL?

Despre acest fenomen s-a scris foarte puțin în ultimii ani. Motivul central este că atenția presei și a unor organizații specializate a fost atrasă în special de cazurile de corupție, mituire, evaziune fiscală, care au atins proporții deosebit de mari, dacă este să cităm aici rapoartele Transparency International (Moldova ocupă locul 114 din 145). Și alți indicatori au înregistrat regrese în ultimii ani. De exemplu, studiul „costul administrării afacerilor”, efectuat de Banca Mondială în 2006 atestă un declin de - 13 locuri timp de un an, descriind câteva variabile legate de climatul de afaceri, transparența și predictibilitatea cadrului legal, dar și relația cu autoritățile. Ei bine, exact această variabilă este una dintre cele mai semnificative atunci când vorbim de un climat sănătos de afaceri. În RM aproape că nu există autorități publice care nu doresc să abuzeze de atribuțiilor lor pentru a extorca bani din sectorul privat. Potrivit unor estimări recente, anual, sectorul privat achită „neoficial” circa 2 miliarde de lei sub formă de plăți pentru diverse scopuri indicate de autorități publice. Să le luăm pe rând. RM are cel mai mare număr de sărbători oficiale din lume: 65 de sărbători marcate în calendar drept sărbători oficiale, profesionale și religioase, la care se adaugă încă pe atâtea sărbători bisericești specifice localităților (hramuri de orașe, zile ale localităților), anuare declarate de autorități în cinstea unor entități mai abstracte (anul colectivităților locale, anul păcii, anul copilului), care urmează la rîndul lor logica unor costuri care trebuie să fie cumva acoperite. La sărbătorile oficiale se adaugă și fenomenul meselor de caritate (pentru veterani, persoane în etate, copii săraci, etc), dar și fenomenul proiectelor ideologice (momumente și mănăstiri, ridicate la inițiativa autorităților), și lista este foarte lungă. De cele mai multe ori, autoritățile publice nu au bani pentru a achita costurile acestor proiecte și atunci singura lor ieșire din situație este forțarea businessului privat să achite aceste costuri. De voie sau de nevoie businessul privat este forțat să participe cu contribuții financiare, de regulă, în cash, fără nici o casierie, conturi de plată ori registre de cheltuieli, aproape lunar, dacă nu săptămînal, pierzînd importante resurse vitale necesare pentru dezvoltarea afacerilor sau reinvestirea în afaceri în condițiile unui acces limitat la resursele băncilor din RM. Menționăm că banii plătiți de business se adaugă volumului și așa destul de mare de impozite oficiale stabilite de stat și contrazic flagrant politica oficială de simplificare și raționalizarea a cadrului de reglementare a businessului.

2. Ce prejucii cauzeaza acest fenomen

Există aici câteva probleme aici la descrierea prejudiciilor, care sunt directe și indirecte. Pe de o parte, există o presiune non-fiscală galopantă asupra businessului privat, ceea ce forțează acest business să opereze semi-legal, în condițiile unor contabilități duble ori să renunțe în general la plata impozitelor, pentru că altminteri nu ar putea supraviețui. Acești bani, plătiți de business pentru diverse proiecte, mai mult sau mai puțin credibile, sunt bani care nu pot fi alocați în scopul reinvestirii în business și lărgirii afacerilor, în scopul importului de tehnologii moderne și creării locurilor de muncă. Totodată, acești bani servesc unor acțiuni și comportamente care produc corupție în cadrul sistemului politic și administrativ în virtutea faptului că cea mai mare parte din aceste resurse circulă în sistemul administrativ fără nici o supraveghere din partea organelor de control, sau chiar în numerar. Fastul cu care se ridică tot felul de memoriale, mănăstiri susținute de guvern, sau lumănări „a la badea mior”, confirmă utilizarea unui întreg arsenal de instrumente de presiune în scopul colectării banilor necesari pentru aceste „capricii” politice. Statistica oficială pe anii trecuți (2003-2005) arăta d.e. că deși sectorul privat ocupă circa 93.7% din numărul companiilor înregistrate în RM, el crează doar 57% din PIB și contribuie la formarea doar a 71% din locurile de muncă căutate pe piață. Vă pot asigura că aceste „impozite neoficiale” contribuie în cea mai mare măsură la descurajarea businessului privat de a-și gestiona deschis, transparent, modern, afacerile, încercând prin toate mijloacele să-

și dosească veniturile, menținând o contabilitate dublă, în condițiile în corpul managerial nu are suficientă încredere în stat.

3. De ce crezi ca nu se discuta public aceasta problema si cat de important ar fi?

Pentru că este o situație delicată. Actualele partide politice din Republica Moldova sunt produsul „original” al acestui sistem de impozitare neoficială. Arătați-mi măcar un partid politic care și-a făcut campanie electorală cu resurse alocate legal pe conturile partidului? Și dacă există măcar un partid care a făcut asemenea „experimente” înseamnă că a fost pierzător în alegeri! Aș vrea să vă atrag atenția că nu vorbim despre cazuri disparate și individuale, ci de manifestările unui sistem, care funcționează după anumite reguli, mecanisme și rigori, care nu au nimic cu cadrul legal. Doar câteva exemple. Prima regulă nescrisă are fi că marele business (volum de afaceri de peste 100 mln lei) poate fi „deranjat” numai de către cei mai „de vîrf” putători de autoritate în stat, solicitările cărora sunt acceptate rapid, pentru că reprezintă și un semn de loialitate față de regim. A doua lege nescrisă este să nu contrazici autoritățile, sub nici o formă. Și asta pentru că, de cele mai multe ori, chiar autoritățile fiscale care verifică conformitatea afacerilor la cadrul legal sunt „transmițători” ai solicitărilor care vin din partea autorităților. Mai ales la nivelul administrațiilor raionale, acest fenomen a căpătat contururi greu de stăpânit. Există și alte reguli nescrise despre care vom putea vorbi mai târziu. Trebuie să accentuăm însă aici că, numeroși oficiali („servanți” ai interesului public!) sunt chiar foarte avantajați de existența acestui sistem pentru că pot profita de resurse necontorizate, atunci cînd pot îmbina plăcut și util propriile interese cu interesele formațiunii politice, care-l protejează.

4. Ce legi se incalca prin proliferarea acestor plati si cine e mai vinovat - cel care le ofera sau cel care le accepta?

Există o grămadă de legi care sunt încălcate aici, dar nu avem suficient spațiu pentru a le discuta pe îndelete. Ceea ce aș vrea să menționez aici este că autoritățile sunt înclinate să prezinte contribuțiile pe care le colectează cu regularitate drept „manifestări voluntare”, dar știe și un copil la liceu ce ar însemna pentru marele sau micul business să se eschiveze de la aceste plăți. Să nu uitați că, în RM, există pînă în prezent planuri de colectare a amenzilor, iar cele 56 de organe de control existente sunt evaluate și după numărul de infracțiuni înregistrate lunar, tot astfel, probabil, după cum poliția rutieră este evaluată după numărul de amenzi impuse șoferilor de automobile. În această situație, autoritățile publice pot impune ori nu niște amenzi pe care oricum trebuie să le impună, folosind în acest sens și „impozitele neoficiale” în scopul asigurării de bani care lipsesc în bugetul public, și totodată, asigurării de „loialitate și bani” pentru diverse scopuri cu caracter politic. În aceste condiții, fenomenul „impozitării neoficiale” reprezintă un sistem paralel de impozitare, de taxare, pentru că forțează agenții economici să planifice și să asigure plăți financiare ori materializate pentru diverse scopuri, enunțate de către autorități, sub riscul de a pierde afacerile în condițiile în care nu se conformează imediat solicitărilor primite. Filantropia care se practică astăzi în RM nu are absolut nimic cu fenomenul carității din lumea civilizată, pentru că în RM, „colectele publice” sunt inițiate nu din bunăvoința filantropului (grant-giving), ci din instinctul de a nu fi penalizat, altminteri, de către autoritățile rentiere care solicită aceste plăți. Drept urmare, pe rol de „filantrop” și de „ktitor de diverse lăcașe de cult” apar diverse autorități publice, și nu businessul care a furnizat aceste resurse. Iar această piramidă inversată a meritului de caritate stabilește aproape automat neparticiparea businessului în diverse proiecte lansate de către autoritățile politice ca „indiciu de infracțiune”, pasibil de penalități imediate sau ulterioare. Evident că nu este vorba de nici un fel de filantropie naturală, firească, justificată de cererea socială, ci de o rudimentară „uzurpare” a banilor din sectorul privat de către puterea politică. În sfârșit, contribuțiile businessului nu se înscriu în regulile general aplicabile acțiunilor de caritate, pasibile unor deduceri ulterioare, ci fixează o situație para-legală, prin care autoritățile extrag resurse financiare fără a purta răspundere față de cheltuirea acestor bani, iar unii reprezentanți ai businessului obțin astfel un instrument de corupere asupra factorilor administrativ și politic.

5. Exista cazuri cand fuctionarii solicita acesti bani - mai pot fi acestia curabili? Mai poate fi curabil acest sistem?

Da, în condițiile în care în RM ar putea să apară un cadru legal adecvat înfăptuirii activităților de caritate, pe de o parte, dar și a stabilirii cadrului de funcționare a parteneriatului public – privat.

6. Care domenii ale AP si APL sunt cel mai mult afectate de asta?

O parte din resursele colectate ca urmare a sistemului de „impozitare neoficială” este solicitată sub numele de „contribuții sociale”. Fie că este vorba de administrația unor școli, sau de autorități fiscale, vamale sau medicale, puteri locale, centrale sau raionale, căutarea de resurse extra-bugetare este privită ca o activitate care este legitimată chiar prin exercițiul de autoritate publică, și respectiv, anumite autorități publice nici nu-și concep funcționarea în condițiile în care acest sistem ar înceta să existe. Penalitățile impuse de controale, achitarea unor taxe de stat suplimentare față de impozitele oficiale ar putea fi diferite în instanță, dar – susțin antreprenorii - judecățile nu ajută deloc, și pot decît să îngreleze soarta celor care ar pleda contra abuzurilor comise de inspectorii statului. Există multe suspiciuni că justiția nu este liberă și independentă printre antreprenori, iar deciziile sunt impuse de autorități. Oficialii cer aceste contribuții chiar în timpul controalelor efectuate de verificare, astfel încât antreprenorii nu au de ales decît să achite aceste retribuiții sub amenințarea penalităților. De cele mai multe ori, acest gen de contribuții sunt efectuate în cash, impunîndu-le firmelor respective încălcarea vădită a legii pe care susțin că trebuie s-o respecte. Opinia autorităților chestionate în acest studiu este că businessul are de achitat anumite „obligații sociale”. Și sectorul privat admite că, în principiu, fiecare ar avea anumite responsabilități și sunt gata să contribuie de cele mai multe ori, dar insistă ca aceste plăți să urmeze un cadru legal care ar putea în valoare contribuțiile lor. Ceea ce-i descurajează pe oamenii de afaceri ține, de regulă, de lipsa de transparență asupra utilizării și însușirii acestor resurse, colectate de regulă ca bani „peșin”, caracterul punitiv și frecvența solicitărilor din partea autorităților publice. Impozitele neoficiale prezintă un ansamblu complex de reguli neoficiale, care alimentează deficiențele sistemului politico-administrativ. Acest fenomen, pe care noi l-am numit pur convențional și neutru „impozitare neoficială” a devenit un atribut al funcționării sistemului administrativ și politic în Republica Moldova și care reprezintă, în condițiile fragilității instituțiilor statului de drept din RM, exemplul cel mai grăitor al economiei de comandă și democrației administrate. Un studiu recent pe subiectul „impozitării neoficiale, inițiat de institutul nostru, și-a pus drept scop să definească propriile acestui fenomen, efectele pe care le are asupra creșterii economice și procesului de luare a deciziilor, și să identifice soluții care pot curma această tendință. Dovezile colectate în cadrul interviurilor personalizate și a focus grupurilor organizate în acest scop, analiza altor evidențe indirecte, ne-au furnizat un material foarte bogat, pe care-l vom pune la dispoziția celor interesați la momentul oportun. Sperăm că pe baza recomandărilor și propunerilor de lege ferenda, inițiate la finalul acestui studiu, societatea civilă, împreună cu reprezentanții comunității de afaceri din RM, și forțele politice democratice, să poată interveni pe plan legislativ pentru a aduce în concordanță cadrul normativ și practicile existente la standardele și normele care să asigure o dezvoltare democratică și prosperă a țării.

Igor Munteanu

Director executiv

Institutul pentru Dezvoltare și Inițiative Sociale (IDIS) „Viitorul”